

Lužyczanie i inne mniejszości językowe, kulturowe i etniczne w Europie – Łužicy Serbja a dalše rěčne, kulturne a etniske mjeńšiny w Europje. Serbsko-pólska konferenca we Wařawje, 10.–11. 3. 2011

Wot 10. do 11. měrca 2011 wotmě so we Wařawje mjezynarodna konferenca „Łužicy Serbja a dalše rěčne, kulturne a etniske mjeńšiny w Europje“, kotruž wuhotowachu zhromadnje Institut za zapadnu a južnu slawistiku Wařawskeje uniwersity, Institut slawistiki Pólskeje akademije wědomosćow, Wařawske wědomostne towarstwo kaž tež Budyski Serbski institut a Institut za sorabistiku Lipšćanskeje uniwersity. Na zeńdženju wobdźěli so wjace hač połsta sorabistow a mjeńšinowych slědźerjow z 12 wšelakich unwersitnych centrow Pólskeje, ale tež Čěskeje, Němskeje, Běloruskeje, Ukrainy a Łužicy. Konferency wo mjeńšinowych prašenjach maja we Wařawje mjeztym hižo wěstu tradiciju, kotraž saha wróco hač do 90tych lět zańdženeho lětotka. Nimo Serbow a Łužicy jako hłowneho předmjeta, kotremuž bě wěnowane 30 referatow, běchu tež druge europske mjeńšiny tema zeńdženja, mjez druhim Kašuboj, Litawčenjo, Ukrajinjenjo, Góraloj a Walizoj.

Po swjatočnym zahajenju přez zastupjerjow wšitkich na wuhotowanju konferency wobdźělenych institucijow započa so přeni dzeń konferency z plenarnym posedženjom. Jako přenja zjima Elżbieta Wrocławska, zdobom předsydka organizatoriskeho komiteja konferency, swoje slědženja wo modelowej etniskej mjeńšinie. Wona namjetowaše za mjeńšinowe slědženja nałožować sociologiski model idealneho typusa. Za serbsku mjeńšinu předstaji wona abstraktnu konstrukciju idealneho typusa mjeńšiny bjez swojskeho stata. Sonja Wólkowa (Budyšin) porěča wo dotal njeznatym hornjoserbskim rukopisu Bukowskeho fararja Martina Cichoriusa ze 17. lětotka. Wona předstaji swoje slědženja wo prawdžepodobnym awtorje teksta, poda rěčnu charakteristiku teksta a analyzowaše jeho počahi k druhim hornjoserbskim rukopisam tutoho časa. W poslednim plenarnym referaće přirunowaše Hanna Popowska-Taborska (Wařawa) ekwiwalenty za staropólske titule a zdwórliwostne formy w „Panu Tadeuszu“ w kašubskim a delnjoserbskim přeložku.

Mnóstwa referatow dla dyrbyeše so konferenca potom na dvě paralelnej sekciji dźělic, kóždu z třomi tematisce rjadowanymi blokami wob dzeń.

Přenja sekcija zaběraše so w swojim přenim zeńdženju hłownje z prašenjami identity pola Serbow, dźěla w přirunowanju z druhimi mjeńšinami. Tak rysowaše Ewa Siatkowska (Wařawa) historiske wuwicé narodneje identity pola Serbow a skedźbni na to, zo njeje so tuta w runej liniji wuwiała, dokelž njeje so narodne zhromadženstwo ženje ze statnym zhromadženstwom kryło. Tadeusz Lewaszkiewicz (Póznań) staji w swojim přinošku móžnosć funkcionalnje wurunaneje dwu- abo wjacerečnosće za wšitkich wužiwarjow mjeńšinoweje rěče do prašenja. Dla njewobeńdžomnosće jara dobreho wobknježenja rěče stata, w kotrymž su mjeńšiny žiwe, kaž tež jendźelšćiny jako globalneje rěče za socialny a powołanski wuspěch žadaše sej referent akceptowanje kompromisoweho modela dwurěčnosće jako diglosije z wjetšinowej rěču jako prestižnym a mjeńšinowej rěču jako njeprestižnym komunikaciskim srědkom. Sćěhowaše Nicole Dołowy-Rybińska (Wařawa), kotraž přirunowaše na zakładze empiriskich slědženjow wobchad serbskeje a bretonskeje mjeńšiny z nutřkownymi diferencami. Wobě mjeńšiny wužiwatej na příklad dvě rěči jako mjeńšinowej rěči. Referentka přirunowaše poměr „wjetšeje“ kultury znutřka mjeńšiny k „małej“ kulturje z poměrom dominowaceho stata k mjeńšinie na swojim teritoriju. Rafał Leszczynski (Łódź) poda so w poslednim přinošku přenjeho bloka na slědy pólskich inspiracijow za založenje a skutkowanje katolskeho Towarstwa Cyrila a Metoda w Hornjej Łužicy.

W druhim bloku přenjeje sekcije wobjednowachu so předewšëm stawizniske prašenja. Petr Kaleta (Praha) přednošowaše wo Adolfje Černym a jeho zajimje za małe slowjanske narody. Hačrunjež plačeše jeho najwjetši zajim Serbam, slědžeše tež pola druhich małych slowjanskich etniskich skupin. Tak zaběraše so ze Słowjencami w italskim Triesće a z Kašubami w Pólskej. Piotr Pałys (Opole) informowaše wo džěle Jurja Cyža jako sekretara Serbskeje narodnje rady w lětach 1945 do 1947. Z cyle nowej tematiku zaběraše so přednošk Krysztofa Steckeho (Opole). Wón je nazběrał material wo wojskich identifikaciskich znamješkach (Erkennungsmarken) za čas přenjeje a druheje swětoweje wójny na lužiskim teritoriju. Wo tutej tematicke njejsu dotal scyła šěrše wědomostne slědženja znate. Markus Nowak (Berlin) wobswětli rólu Serbow w politiskich argumentacijach w zwisku z powójnskim noworjadowanjom pólskeho teritorija a přesunjenjom pólskeje hranicy na zapad.

Třeći blok sekcije bě wěnowany dalšim etniskim mjeńšinam w Europje. Tak zaběraše so Małgorzata Misiak z kulturnej identitu Łemkow, Kamilla Dolińska z Hornjoślezičanami (wobě z Wróclawja) a Katarzyna Mirgos (Gniezno) z Baskami.

W druhej sekciji koncentrowachu so na přnim dnju předewšëm rěčewědne přinoški, tak měrješe so tematika přenjeho bloka na prašenja normatiwnosće w mjeńšinowych rěčach. Marek Cybulski (Gdańsk) předstaji metody a problemy normowanja kašubšćiny w přihotowanym wudaću spisow Jana Karnowskeho, ideologa młodokašubského hibanja. Sćěhowašej přednoškaj wo hornjoserbskej leksikografiji: W přnim předstaji Renata Bura (Kraków) słownik Křescána Bohuwěra Pfula jako „słownik wozrodženja“ a přepytowaše w nim wosebje rólu a pochad bohemizmw. Přinošk Boženy Itoyje pak bě wěnowany bóle powšitkownym prašenjam normatiwneho abo deskriptiwneho charaktera najnowšich leksikografiskich přiručkow hornjoserbsćiny.

W srjedzišću popołdnišeho zeńdženja stejachu předewšëm slowjanske mjeńšiny resp. narodne mjeńšiny w slowjanskich krajach. Danuta a Roman Roszko (Warsawa) analizowaštaj nareč litawskeje mjeńšiny w Pólskej na zakładze wužiwanja wěstych ključowych słowow w korpusu historiskich a aktualnych nahrawanjow. Ines Steger, němska doktorandka we Waršawje, pak wěnowaše so na zakładze empiriskich slědženjow rěčneje situaciji pólskeje mjeńšiny we Wilnje. Sćěhowašej přednoškaj wo pólskej mjeńšinje w Chorwatskej (Barbara Kryžan-Stanojević, Zagreb) a wo bukowinskih Góralach w Bosniskej-Hercegowinje (Helena Krasowska, Warsawa).

Přinoški poslednjeho posedženja druheje sekcije na přnim dnju zaběrachu so z leksikaliskimi prašenjami w mjeńšinowych rěčach. Ewa Rogowska-Cybulska (Gdańsk) wobjedna rólu turistiky jako impuls za wuwice a zjawnu prezencu kašubšćiny. Karolina Rosiak (Poznań) prezentowaše wuslědki přepytowanja wužiwanja deminutiwow pola džěci, kotraž su sej walizisku rěč w imerskim programje za rewitalizaciju walizišćiny přiswojili. Tež Małgorzata Milewska-Stawiany (Gdańsk) zaběraše so z deminutiwami, a to w spisownej hornjoserbsćinje. Wona přepytowaše wuměńjenja rozdžělenja jednotlivych słowotwórbnych sufiksow we wotwisnosći wot semantiskich a fonetiskich faktorow. Posledni přednošk Mileny Hebal-Jeziarskeje (Warsawa) předstaji stereotypy wo romskej mjeńšinje, kotraž hodža so na zakładze statistiskeho přepytowanja digitalneju rěčneju korpusow za čěšćinu a slowakšćinu zwěsćić.

Přizamkny so na přnim wječorje swjatočne přijěće w profesorskim klubje Waršawskeje uniwersity, na kotrymž skićeše so móžnosć za dalše rozmołwy a pohlubšenje kontaktow mjez wobdžělnikami konferency.

Na druhim dnju běchu mjez referentami tež wjacori zastupjerjo Serbow. W přenjeje sekciji stejachu najprjedy wukubłanske prašenja w srjedzišću. Jadwiga Kaulfürstowa

(Budyšin) předstaji w swojim přednošku aktualny staw Witaj-projekta a pokaza na dotalne wuspěchi, ale runje tak na problemy při jeho zwoprawdženju. Maria Elikowska-Winklerowa (Choćebuz) rozprawješe wo džěle Delnjoserbskeje šule za rěč a kulturu. Wo dołhich tradicijach a nahladnych wuslědkach aktualneho sorabistiskeho slědženja na Lwiwskej uniwersiće referowaše Ljudmila Wasiljewa (Lwiw). Stipendiatka Załožby za serbski lud Emilia Deutsch (Lipsk a Póznań) předstaji wunoški naprašowanja pola dotalnych stipendiatow Załožby za serbski lud, kotrež počahowaše so na rólu serbskeje rěče a kultury w jich slědženjach.

Druhi blok tutoho dnja zaběraše so z ludowědnej tematiku a přirunowacymi prašenjemi. Ines Kellerowa (Budyšin) rozjimowaše, kak so serbska narodna drasta w boju přećiwo wotbagrowanju jako instrument spjećowanja zaso rewitalizuje. Wona znazorni to na přikładze delnjołužiskeho Rogowa, kotryž bu na kóncu brunicy dla tola wotbagrowany. Natalia Niedźwiecka (Wróclaw) rozestaješe so na zakładze empiriskich slědženjow, wosebje swójskich naprašowanjow, z poměrom Serbow k zapříjeću domizny pod sociologiskim widom. Teresa Nowak, džensa we Wařawje bydlaca Serbowka, poda nazorny multimedialny přehlad wo serbskej popularnej hudźbje w zańdženosci a přitomnosći, kotryž wožiwi w wjacorymi zwukowymi přikładami. Scěhowaše Zdzisław Kłos (Wařawa), kotryž přirunowaše rozdźělné historiske wuwice pola Serbow a Słowjencow. Justyna Michniuk (Toruń) předstaji situaciju korutanskich Słowjencow w Awstriskej.

Popołdniše zetkanje přenjeje sekcije wěnowaše so aktualnym politiskim prašenjam w Serbach. Tak zaběraše so Małgorzata Mieczkowska (Szczecin) z wuměnjenjemi a wuwicom protestnych akcijow pola Serbow. Rěčeše w tutym zwisku wo politizěrowanju etnikosće, kotrež wuwisa so w situacijach, kotrež su ze začucom wohroženja identity mjeńšiny zwjazane. Jakub Sokół z Krakowa přednošowaše wo aktualnych přemyslowanjach wo politiskej awtonomiji Serbow a zepěraše so při tym na politiske wuprajenja Łužiskeje aliancy (bywšeje Serbskeje ludoweje strony) a na namjety džěloweje skupiny Załožby za serbski lud, pruwować móžnosće zastupnistwa Serbow přez korporaciju zjawneho prawa. Přinošk Dietricha Šoły zaběraše so ze škitom a spěchowanjom Serbow w Sakskej. Žadaše sej wotpowědnu podpěru, jeli maja so strukturelne njelěpšiny mjeńšinoweje situacije narunać. W referaće Ludwiga Ele přirunowaše so mjeńšinowa politika w Zwjazkowej republice Němskej, w Pólskej a Českej. Zakład přirunowanja tworjachu kriterije přislušnosće k narodnej mjeńšinje w zmysle europskeho prawa, wobkedźbowanje narodnych mjeńšin we wustawach a mjeńšinowe zakony w mjenowanych krajach. Poslednej přednoškaj so na konferency njepřitomnosće Budyskeju awtorow dla jenož čitašej.

Druha sekcija wěnowaše so w swojim rańšim posedženju předewšěm prašenjam nabožiny w žiwjenju narodnych mjeńšinow. Zawod poda Jauhenija Wolkawa (Minsk) z přirunowanjom nabožneje situacije w Běloruskej a we Łužicy. Potom steješe Delnja Łužica w srjedźišću: Werner Měškank (Choćebuz) rozjimowaše stawizny poměra ewangelskeje cyrkwe k Serbam w Delnej Łužicy a pokaza při tym na bjezdwełne zaslužby, ale tež na zakomdženja a sobuwinu na asimilaciji. Madlena Norbergowa (Choćebuz) předstaji stawizny a metody džěla na aktualnym projekće „Dolnoserbskich perikopow“, přeložkow bibliskich tekstow za wužiwanje w delnjoserbskich namšach – tuta kniha je mjeztym wušła. Jadwiga Zieniukowa (Wařawa) analyzowaše w swojim přinošku rěč delnjoserbskich předowanjow mjeztym njeboh fararja Herberta Nowaka (1916–2011) a w nich wustupowace klučowe zapříjeća.

Referaty druheho posedženja tuteje sekcije wěnowachu so prašenjam mjeńšinowych literaturow, wosebje kašubska a serbska literatura steješej tu w srjedźišću. Konrad Wło-

darz (Katowice) analyzowaše na příkladže wustupowanja motiwa dróhi w twórbach 20. lětstotka literariske wotblyšćowanje wuwica narodneje identity pola Serbow. Jednotliwym prašenjam kašubskeje literatury wěnowašaj so Daniel Kalinowski a Adela Kuik-Kalinowska (wobaj ze Słupska). Tomasz Derlatka z Lipšćanskeje uniwersity pokaza na třebnosć zesylnjeneho wobkedžbowanja kašubskeje a serbskeje literatury we wobłuku slawistiskich studijnych programow. Jenož tak hodži so po jeho měnjenju prawje zapříječ a rozumić specifika zapadosłowjanskeho kulturneho ruma, kotruž widži w dichotomijach dominowacych wjetšich a podrjadowanych mjeńšich literaturow. Na zakónčenje tuteho tematiskeho bloka předstaji Iwona Radziszewska (Toruń) historiske ze 16. lětstotka pochadžace nabožne teksty muslimiskich Tatarow w Litawskim wulkowjerchowstwje, w kotrychž wotblyšćuje so wliw wobdawaceje wjetšinoweje kultury.

Na zakónčacym zeńdženju druheje sekcije dominowachu přinoški Toruńskich wobdźělnikow wo wšelakich aspektach rěčneje praksy ruskorěčneje mjeńšiny starowěriwych w regionje wokoło Suwałkow, při tym džěše wo mjenowědne prašenja (Magdalena Ziólkowska) kaž tež wo rěčne změny jako wuslědk pólskeje interferency (Dorota Paško), kotrež móža samo ke konkluziji wo hybridnej rěči dowjesé (Michał Głuszkowski).

Hladajo na jara wobšěrny program konferency – w cyłku bě wjace hač 50 přednoškow slyšeć – je so organizatoram tola poradžilo, přijomnu konferenčnu atmosferu stworić a nastorčić zajimawu a čitlu diskusiju ke wšěm referatam. Napadnyła je tež nahladna ličba wědomostneho dorosta, kotraž pokazuje, zo budžetey sorabistika a mjeńšinowe slědženje tež w přichodže w Pólskej derje zastupjenej. Z wozjewjenjom wšěch referatow w „Zeszytach Łużyckich“ maja so wuslědky konferency šěršemu kruhej wědomostnikow spřístupnić.

Ines Kellerowa/Sonja Wólkowa